

DEVLETÇİLİK

Bu ilkenin anlamı, devletin iktisadî yaşama müdahalesidir. Yıllarca savaş üstüne savaş yaşamış ve aydınıyla, işçisiyle, köylüsüyle büyük kayıplar vermiş olan bir imparatorluğun enkazı üzerine kurulmuş olan genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, iş yaşamının her alanında, yatırım yapıcı, üretici ve yolgösterici bir tutum içinde olması kaçınılmazdı...

Türkiye tarım için elverişli ve büyük bir ülke olmasına karşın, tarım işgücü bakımından yeterli olanağa sahip olmadığından, toprağın büyük bir kısmı işlenemiyordu; ulaşım araçları yoktu; yeterli uzman yoktu; endüstriden söz etmek olası değildi; temel ihtiyaç maddeleri bile ithal edilmek zorundaydı; yatırım yapacak güçte kapital sahibi insanların sayısı hemen hemen yok gibiydi; üretim konusunda yeterli bilgiye sahip yetişmiş eleman yoktu; demiryolları, limanlar, büyük kentlerin alt yapıları v.s. yabancı firmalar tarafından işletiliyordu; bu nedenler dolayısıyla da devlet kasasına giren bir gelir yoktu. Buna ek yük olarak ta Osmanlı borçlarının uzun bir süre ödenmesi gerekiyordu. Yeni devlet bu borçlar altında ezilmekteydi.

Durumun bu derece acı ve ciddî olduğu ve Lozan antlaşmasının henüz yapılmadığı bir tarihte, Şubat 1923'te, Atatürk İzmir İktisat Kongresi'ni topladı. O, bu kongrede iktisadî hedeflerin öncelikliğini şu sözlerle dile getiriyordu: „*Askerî ve siyasî zaferler ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, eğer bunlar iktisadî zaferlerle taçlandırılmazsa, yaratılan zaferler sürekli olamaz, kısa bir süre sonra söner. Bu bakımdan, en güçlü ve parlak zaferimizin sağlayacağı bayındırlık yararlarını saptayabilmek için, iktisadiyatımızın, iktisadî egemenliğimizin sağlanması, güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması şarttır.*”

Atatürk, bu anlamda varlıklı kimseleri yatırım yapmaya çağırıyordu. Ancak, o tarihte, varlıklı kimselerin sayısı yok denecek kadar azdı. Şunu da unutmamak gerekir: Halkçı bir siyaset izleyen Atatürk, elbetteki meydanı sadece zengin tabakaya bırakmazdı. Yabancıardan borç almayı – *ulusal onurun zedelenmemesi, bağımsızlığa gölge düşürülmemesi ve emperyalist ülkelerin tuzağına düşülmemesi için* – düşünmüyordu.

Tüm bu nedenlerden dolayı, devletin iktisadî yaşama müdahalesi kaçınılmaz oluyordu.

İzmir İktisat Kongresi'nde yeni devletin tez elden alması gereken önlemler şöyle sıralanıyordu: Vergi sisteminde reform, yeni kredi kurumlarının düzenlenmesi, ulaştırma sorununun çözülmesi, topraksız köylüye toprak dağıtımı, ticarî spekülasyonlara engel olunması, yeraltı kaynaklarının işletilmesi, yerli sanayiciyi gümrük vergileriyle korumaya gidilmesi, bunlara ilişkin yeni yasaların çıkarılması...

İzmir İktisat Kongresinde alınan bu kararların ışığında şu önlemler alındı:

- - Aşar denilen ağır vergi kaldırılarak, Atatürk'ün „Ulusun efendisi“ olarak nitelediği köylü büyük bir yükten kurtarıldı
- - Kooperatifler kurularak, aracılara, spekülörlere fırsat verilmedi
- - Ziraat Bankası geliştirildi, sermayesi arttırıldı ve bu bankanın kaynaklarından çok küçük faiz karşılığı küçük krediler sağlanarak, köylüyü özendirici önlemler alındı;

afetler ve benzeri nedenlerle zarara uğramış olan köylünün borçlarını erteleme gerçekleştirildi

- - Ziraat okulları açılarak, tarımda bilgili ve bilinçli teknisyenler yetiştirme amaçlandı ve Ankara'da bir de „Yüksek Ziraat Enstitüsü“ kuruldu
- - Karadeniz bölgesinde çay ve tütün, Akdeniz bölesinde narenciye ve pamuk yetiştirilmesi için özendirici önlemler alındı
- - Hayvancılık ve ormancılığın geliştirilmesi için yeni girişimlerde bulunuldu
- - Atatürk, bizzat Orman Çiftlikleri kurarak, hem çağdaş tarım araçlarını ve yöntemlerini oralarda denettirdi ve hem de bu çiftlikleri birer Tarım okulu durumuna getirdi
- - 1926 yılında çıkartılan bir yasayla, endüstriyi özendirici, Türk Ticaret yasası, Gümrükler yasası çıkartılarak ta, sanayiciye yol gösterici ve onu koruyucu önlemler alındı
- - Büyük bir ticaret filosunun kurulması konusunda üretim merkezlerine malî destek sağlayacak çalışmalar başlatıldı. Havacılık ve Denizcilik desteklendi ve teşvik edildi
- - Etibank kurularak, Türkiye'de yeraltı kaynaklarını işletme konusunda kaynak yaratıldı
- - Bazı işletmeleri devlet üstlendi. Demir yolları (Osmanlı İmparatorluğu zamanında toplam olarak 3000 km'lik bir demiryolu mevcut iken, 8 yıl içerisinde buna 2000 km'lik bir demiryolu daha eklendi.)
- - T.C. Merkez Bankası kurularak, devletin finans temeli oluşturulmuş oldu
- - Planlı kalkınma yöntemleri kabûl edildi.